

زندگی با آینه‌ها

ستاره‌های زمین

زندگی با آیه‌ها

ستاره‌های زمین

نویسندگان:

طراح جلد: سید محمد موسوی

صفحه‌آرا: علی عبادی فرد

ناشر: انتشارات تلاوت

چاپ و صحافی: واژه‌پرداز اندیشه

نوبت و سال چاپ: اول / بهمن‌ماه ۱۴۰۳

تیراژ: ۵۰,۰۰۰ جلد | قیمت: ۰۰۰,۰۰۰ ریال

شابک:

شماره مرکز پخش (فروشگاه بصائر)

۰۹۱۲۸۰۸۸۱۲۴ _ ۰۲۱۶۶۹۵۶۰۹۵

- جزء ۱: از تو راضی نمی‌شوند..... ۷
- جزء ۲: خیری که تو می‌دانی!..... ۱۳
- جزء ۳: راه رسیدن به خوبی‌ها..... ۱۹
- جزء ۴: پیوندی برای خدا..... ۲۵
- جزء ۵: جنگی برای زندگی..... ۳۱
- جزء ۶: خدای برادرها!..... ۳۷
- جزء ۷: دشمنی سرسخت!..... ۴۳
- جزء ۸: مانند او!..... ۴۹
- جزء ۹: شیرین‌تر از قند!..... ۵۵
- جزء ۱۰: شمشیرها پیروزی نمی‌آورند!..... ۶۱
- جزء ۱۱: رسول مهربانی‌ها!..... ۶۷
- جزء ۱۲: گام‌های استوار!..... ۷۳
- جزء ۱۳: دروازهٔ فزونی!..... ۷۹
- جزء ۱۴: نغمه‌های احسان!..... ۸۵
- جزء ۱۵: سهمی از عشق!..... ۹۱
- جزء ۱۶: محبوب دل‌ها!..... ۹۷

- جزء ۱۷: دستی بالای دست‌ها! ۱۰۳
- جزء ۱۸: پیوند مقدس! ۱۰۹
- جزء ۱۹: چشم و چراغ زندگی ۱۱۵
- جزء ۲۰: تن‌های فروتن! ۱۲۱
- جزء ۲۱: عهدی که بسته‌ایم! ۱۲۷
- جزء ۲۲: تن‌پوشِ آزادی! ۱۳۳
- جزء ۲۳: هیاهوی حرف‌ها! ۱۳۹
- جزء ۲۴: راه و رسم دلبری! ۱۴۵
- جزء ۲۵: چلچراغ ۱۵۱
- جزء ۲۶: مهربان و سرسخت! ۱۵۷
- جزء ۲۷: فانوسِ راه! ۱۶۳
- جزء ۲۸: نَسْتوه! ۱۶۹
- جزء ۲۹: راز پیروزی! ۱۷۵
- جزء ۳۰: زبانِ سرخ! ۱۸۱

جزء هشتم

همیشه حق را بگو!

﴿وَإِذَا قُلْتُمْ فَاعْدِلُوا وَلَوْ كَانَ ذَا قُرْبَىٰ﴾

سوره انعام، آیه ۱۵۲

ووقتی نظر خود را می‌گویید و حرف می‌زنید،
عدالت و انصاف را رعایت کنید، هرچند درباره
نزدیکانتان باشد.

سُورَةُ الْأَنْعَامِ

وَلَا تَقْرُبُوا مَالَ الْيَتِيمِ إِلَّا بِالَّتِي هِيَ أَحْسَنُ حَتَّىٰ يَبْلُغَ أَشُدَّهُ
 وَأَوْفُوا بِالْكَيْلِ وَالْمِيزَانَ بِالْقِسْطِ لَأُنْكَفُفُ نَفْسًا إِلَّا
 وَسْعَهَا وَإِذَا قُلْتُمْ فَاعْدُوا وَلَوْ كَانُ ذَا قُرْبَىٰ وَيَعْهَدُ
 اللَّهُ أَوْفُوا ذَلِكُمْ وَصَدِّكُمْ بِهِ لَعَدَّكُمْ تَذَكُّرُونَ ﴿١٥٢﴾
 وَأَنَّ هَذَا صِرَاطِي مُسْتَقِيمًا فَاتَّبِعُوهُ وَلَا تَتَّبِعُوا السُّبُلَ
 فَتَفَرَّقَ بِكُمْ عَنْ سَبِيلِهِ ذَلِكُمْ وَصَّيْتُكُمْ بِهِ لَعَدَّكُمْ
 تَتَّقُونَ ﴿١٥٣﴾ ثُمَّ آتَيْنَا مُوسَى الْكِتَابَ تَمَامًا عَلَى الَّذِي
 أَحْسَنَ وَتَفْصِيلًا لِكُلِّ شَيْءٍ وَهَدَىٰ وَرَحْمَةً لِّعَلَّهُمْ بِلِقَاءِ
 رَبِّهِمْ يُؤْمِنُونَ ﴿١٥٤﴾ وَهَذَا كِتَابٌ أَنْزَلْنَاهُ مَبَارَكٌ فَاتَّبِعُوهُ
 وَاتَّقُوا لَعَدَّكُمْ تُرْحَمُونَ ﴿١٥٥﴾ أَنْ تَقُولُوا إِنَّمَا أَنْزَلَ الْكِتَابَ
 عَلَي طَائِفَتَيْنِ مِنْ قَبْلِنَا وَإِنْ كُنَّا عَنْ دِرَاسَتِهِمْ لَغَافِلِينَ
 ﴿١٥٦﴾ أَوْ تَقُولُوا لَوْلَا أَنْزَلَ عَلَيْنَا الْكِتَابَ لَكُنَّا أَهْدَىٰ
 مِنْهُمْ فَقَدْ جَاءَكُمْ بَيِّنَةٌ مِنْ رَبِّكُمْ وَهَدَىٰ وَرَحْمَةً
 مَنْ أَظْلَمُ مِمَّنْ كَذَّبَ بِآيَاتِ اللَّهِ وَصَدَفَ عَنْهَا سَنَجِرِي الَّذِينَ
 يَصْدِفُونَ عَنْ آيَاتِنَا سُوءَ الْعَذَابِ بِمَا كَانُوا يَصْدِفُونَ ﴿١٥٧﴾

تلاوت آیه

مدرسه حفظ

سخنی با مربی

«عدالت در گفتار») پیام اصلی درس امروز است؛ این که مؤمن باید حق گو باشد و جانب انصاف را - چه در گفتار و چه در رفتار - رعایت کند، حتی اگر علیه خود یا نزدیکانش باشد. اهمیت این موضوع برای آن است که لغزش‌های زبان، ریشه بسیاری از اختلافات است. اگر انسان، عدالت را در گفتار و رفتار خود رعایت کند، بسیاری از کدورت‌های خانوادگی و اجتماعی از میان می‌رود.

حق‌گویی و حق‌مداری از ارکان مهم سبک زندگی اجتماعی در اسلام است که رواج آن، به سالم‌سازی جامعه و تقویت ارتباطات اجتماعی کمک می‌کند؛ یعنی همان چیزی که جامعه ایمانی، برای این که پر از شور اعتماد و همدلی شود، به شدت به آن نیاز دارد.

از آنجا که بسیاری از سخنان ناعادلانه، از سوءتفاهم و قضاوت‌های عجولانه ریشه می‌گیرد، گوش کردن فعال و پرهیز از قضاوت عجولانه، می‌تواند از لغزش‌های زبان در این حوزه به نحو چشم‌گیری جلوگیری کند.

از قرآن آموزان انتظار می‌رود با مطالعه درس:

۱. با مفهوم عدالت در گفتار از منظر قرآن آشنا شوند.
۲. بر ضرورت حفظ زبان و نقش آن در پیوستگی اجتماعی واقف شوند.
۳. مصادیق بی‌انصافی در کلام را بشناسند.
۴. راه‌کارهای رعایت عدالت در گفتار را فراگیرند.

یاد گرفته بود که در تمجید از آدم‌ها زیاده‌روی نکند، که وقت انتقاد، به شخصیت آدم‌ها کاری نداشته باشد، که در گفتن حرف‌هایش صادق باشد حتی اگر به مذاق خیلی‌ها خوش نیاید، که گستاخی و بی‌ادبی را با صداقت اشتباه نگیرد، که نیت خوانی نکند و فکر آدم‌ها را از خودشان بپرسد، که با چند رفتار موقتی بهشان برچسب‌های دائمی نزند، که وقت نقل قول رعایت امانت‌داری را بکند و وقت قضاوت رعایت بی‌طرفی را. یاد گرفته بود که زبانش را به بند بکشد، که به عادلانه چرخیدن عادتش بدهد، که افسار این چموش ناآرام را حتی برای لحظه‌ای رها نکند.

عدالت در سخن، ستون استواری جامعه

همه‌ی ما تجربه‌ی شنیدن سخنانی را داریم که بی‌انصافی در آن‌ها موج می‌زند. حرف‌هایی که شاید در ظاهر ساده به نظر برسند، اما در دل خود ظلمی بزرگ نهفته دارند. مثلاً زمانی که کسی، برای حمایت از دوستی نزدیک، واقعیتی را تحریف می‌کند یا حقی را ناحق جلوه می‌دهد. یا وقتی مدیری در یک جلسه، از فردی ستایش می‌کند که تنها به دلیل روابط نزدیکش با او مورد تأیید قرار گرفته، نه به خاطر شایستگی واقعی‌اش. این بی‌عدالتی‌های کوچک در کلام، گاه به اختلاف‌های بزرگ در جامعه

منجر می‌شود. حتی ممکن است خود ما در مکالمات روزمره، به خاطر تعصب به خانواده یا دوستان، به ناحق از کسی دفاع کرده باشیم. شاید در یک بحث ساده، به خاطر علاقه‌ی شخصی، حقیقت را نادیده گرفته و قضاوتی ناعادلانه کرده‌ایم. حال تصور کنید، اگر این بی‌عدالتی‌ها در سطح یک جامعه گسترش پیدا کند، چه بر سر اعتماد و همبستگی آن خواهد آمد؟

خداوند در آیه‌ی ۱۵۲ سوره انعام به ما یادآور می‌شود که حتی در سخن گفتن درباره‌ی نزدیک‌ترین افراد خود نیز باید انصاف را رعایت کنیم:

﴿وَإِذَا قُلْتُمْ فَاعْدِلُوا وَلَوْ كَانَ ذَا قُرْبَىٰ﴾^۱

و وقتی نظر خود را می‌گویید، عدالت و انصاف را رعایت کنید، هرچند درباره‌ی نزدیکانتان باشد

جامعه حق‌مدار

زبان، ابزاری قدرتمند است که می‌تواند پیوندها را مستحکم کند یا آن‌ها را از هم بگسلد. خداوند در قرآن کریم می‌فرماید: ﴿وَقُلْ لِعِبَادِي يَقُولُوا الَّتِي هِيَ أَحْسَنُ إِنَّ الشَّيْطَانَ يَنْزِعُ بَيْنَهُمْ إِنَّ الشَّيْطَانَ كَانَ لِلْإِنْسَانِ عَدُوًّا مُّبِينًا﴾^۲. شیطان، از همین لغزش‌های کوچک در سخن بهره می‌گیرد تا میان مردم دشمنی ایجاد کند. هر کلامی که از سر بی‌عدالتی یا بی‌انصافی گفته شود، فرصتی برای شیطان است تا در میان دل‌ها شکاف ایجاد کند و پیوندها را از بین ببرد. جامعه‌ای که در آن سخن از انصاف و عدالت دور شود، به سرعت دچار شکاف و تفرقه می‌شود. رهبر معظم انقلاب اسلامی می‌فرماید: «ما قدرت داریم که جلوی زبانمان را بگیریم، نمی‌توانیم بگوییم زبانمان اختیار ندارد. ما قدرت داریم که جلوی قلممان را بگیریم، نمی‌توانیم بگوییم قلم

۱. سوره انعام، آیه ۱۵۲

۲. سوره اسراء، آیه ۵۳

من اختیار ندارد... هرچه هم انسان حُبِّ به یک کسی داشته باشد، یا بُغض به یک کسی داشته باشد، قلمش را نگه دارد.»^۱

دل‌ها را پیوند بزنیم!

امروز که فضای اجتماعی و رسانه‌ای، گاه به عرصه‌ی انتشار سخنان ناعادلانه و قضاوت‌های بی‌پایه تبدیل شده است، مؤمنان باید با مراقبت از زبان خود، الگویی از انصاف و حق‌گویی باشند. این آیه، ما را به تفکری عمیق و عملی جدی در مسیر عدالت دعوت می‌کند: سخن شما می‌تواند نوری باشد که دل‌ها را به هم نزدیک‌تر کند یا تیغی که آن‌ها را از هم جدا سازد. پس با دقت و انصاف سخن بگوییم که خداوند ناظر بر زبان‌ها و دل‌هاست.

۱. ضرورت مراقبت از زبان

همیشه موقع بیرون آمدن از خانه، مراقب ظاهرمان هستیم، این که مرتب باشیم و لباس آراسته بر تن داشته باشیم تا شخصیت‌مان در نظر دیگران بد جلوه نکند! اما حقیقت آن است که نقش زبان، در بروز شخصیت انسان، از توجه به لباس و چهره و وضع ظاهری اهمیت بیش‌تری دارد. اوج شخصیت انسان، در کلام او آشکار می‌شود. زبان، نمودار حقیقی شخصیت انسان است و به فرموده حضرت امیر علیه السلام، «آدمی زیر زبانش پنهان است»^۲؛

زبان یکی از مهم‌ترین اعضای بدن است که می‌تواند جامعه‌ای را به

۱. صحیفه امام جلد ۱۴ ص ۱۵.

۲. الْمَرْءُ مَخْبُوءٌ تَحْتَ لِسَانِهِ؛ نهج البلاغه، حکمت ۱۴۰.

هم بریزد، یا برعکس مردم دو کشور را به هم پیوند دهد! این تگه گوشت با جثه کوچک خود می‌تواند سرنوشت انسان را رقم بزند و او را بهشتی کند یا جهنمی.

وقتی با همین زبان کوچک، به جای دروغ، غیبت، تفرقه، تهمت، ناسزا، زخم زبان و... می‌توانیم دل‌ها را پیوند بزنیم، آشتی بیندازیم، شکرگزار باشیم، دیگران را شاد کنیم، قرآن بخوانیم، امر به معروف و نهی از منکر کنیم و صدها کار خیر دیگر... چرا چنین نکنیم!؟

۲. منصفانه سخن بگوییم!

واژه «عدالت» در آیه «وَإِذَا قُلْتُمْ فَاعْدِلُوا» از ریشه «عدل» به معنای هر چیزی را سر جای خود قرار دادن است. وقتی قرآن از عدالت در گفتار سخن می‌گوید، منظورش رعایت جانب حق در سخن گفتن است. بی‌انصافی در گفتار، مقابل حق‌گویی است، که دل‌ها را از هم دور می‌کند و جامعه را دچار هرج و مرج می‌سازد.

در اینجا برخی از مصادیق بی‌انصافی در کلام را ذکر می‌کنیم تا با شناخت بیشتر، بتوانیم خود را از آن دور نگه داریم:

الف) قضاوت نادرست: قضاوت کردن درباره دیگران بدون داشتن اطلاعات کافی یا بر اساس پیش‌داوری‌ها.

ب) انتقاد غیرسازنده: انتقادهایی که به جای کمک به بهبود و ارتقای کار، فقط به تخریب شخصیت یا تلاش‌های دیگران می‌انجامد.

ج) تعمیم نادرست: تعمیم دادن یک رفتار یا ویژگی به کل شخصیت فرد یا جامعه. مثل این که درباره یک رفتار نادرست بگویید: همه مردها این‌طور هستند! همه زن‌ها این‌گونه فکر می‌کنند!

د) دروغ و شایعه: پخش شایعات یا اطلاعات نادرست درباره دیگران که می‌تواند به آبرو و شخصیت آنها آسیب برساند.

ه) پارتی بازی: این که بستگان، دوستان یا آشنایان خودت را بدون شایستگی بر دیگری ترجیح بدهی و از او تعریف کنی.
 و) توهین و تمسخر: به کاربردن کلمات یا عباراتی که به دیگران توهین می‌کند یا آنها را مورد تحقیر و تمسخر قرار می‌دهد.
 ز) مقایسه‌های ناعادلانه: مقایسه کردن فردی با دیگران به گونه‌ای که او را در موقعیت نامناسبی قرار دهد.
 ح) تهدید و ارباب: به کار بردن تهدید و ارباب برای کنترل یا تحت فشار قرار دادن دیگران.
 و...

۳. راهکارهای منصفانه سخن گفتن

برای این که عدالت در گفتار را رعایت کنیم و منصفانه سخن بگوییم، راهکارهای مختلفی وجود دارد، اما سه راهکار زیر در این زمینه کاربردی هستند و تأثیرات شگرفی دارند:

الف) تفکر پیش از سخن گفتن

اندکی تفکر و تأمل پیش از صحبت کردن، می‌تواند ما را از گفتن سخن ناعادلانه دور نگه دارد. پیش از این که چیزی بگویید، چند لحظه تأمل کنید و از خود بپرسید: «آیا این حرف منصفانه است، یا نه؟»
 یکی از بزرگان در دستورالعملی می‌گوید: من خود را عادت داده‌ام که همیشه پیش از آن که سخنی بر زبان بیاورم، چند ثانیه‌ای روی آن فکر کنم. اگر دیدم آن سخن مورد رضای خداست، آن را بگویم، وگرنه از گفتنش پرهیز کنم.

ب) گوش کردن فعال

بسیاری از لغزش‌ها و سخنان ناعادلانه، ناخواسته است و ریشه در سوء

تفاهم و قضاوت‌های عجولانه دارد. از این رو بهتر است پیش از این که نظر خود را بیان کنید، به دقت به حرف دیگران گوش دهید و از قضاوت کردن پیش از کسب آگاهی کامل، اجتناب کنید.

بهترین راهکار در این زمینه، گوش کردن فعال است؛ گوش کردن فعال - به ویژه در روابط خانوادگی - به شما کمک می‌کند تا درک بهتری از دیدگاه‌های دیگران پیدا کنید و از قضاوت‌های نادرست خودداری کنید. گوش کردن فعال به معنای توجه کامل به سخنان دیگران و درک عمیق آنهاست. برای گوش کردن فعال باید با دقت به صحبت‌های طرف مقابل گوش دهید و برای درک بهتر منظور گوینده، از او سؤالاتی بپرسید. مثلاً این که «منظورت از این حرف چه بود؟»... گاهی هم لازم است، نکات مهم سخن گوینده را خلاصه‌سازی و تکرار کنید تا مطمئن شوید منظور او را به درستی متوجه شده‌اید. مثل این که بگویید: «آیا منظورت این است که...؟»

ج) توجه به عواقب سوءگفتار

آگاهی از تأثیرات منفی گفتار غیرمنصفانه و قضاوت‌های نادرست می‌تواند به افراد کمک کند تا در انتخاب کلمات و نحوه بیان خود دقت بیشتری داشته باشند. این آگاهی می‌تواند از طریق آموزش و رسانه‌ها به دست آید.

جمع‌بندی

۱. قرآن دستور می‌دهد در سخن گفتن، جانب حق را رعایت کنیم و از بی‌انصافی در گفتار پرهیز کنیم.
۲. رواج بی‌عدالتی در گفتار و رفتار، اعتماد و همبستگی جامعه را از بین می‌برد.
۳. مراقبت از زبان ضروری است، زیرا زبان سرنوشت انسان را تعیین می‌کند.
۴. تفکر پیش از سخن گفتن، گوش کردن فعال و توجه به عواقب سوءگفتار، از راهکارهای رعایت عدالت در کلام است.

پرسش‌های درس

۱. رواج بی‌عدالتی در گفتار چه تأثیری بر جامعه دارد؟
۲. پنج مورد از مصادیق بی‌انصافی در کلام را نام ببرید.
۳. سه راهکار منصفانه سخن گفتن را ذکر کنید.
۴. گوش کردن فعال به چه معنایی است؟

۱. خداوند در این آیه از ما خواسته است که: در گفتارمان عدالت را رعایت کنیم، حتی اگر درباره‌ی نزدیکانمان سخن می‌گوییم.
۲. برای عمل به این آیه در زندگی می‌توانیم:
 - با خود قرار بگذاریم همیشه هنگام داوری یا بیان نظر درباره‌ی دیگران، حقایق را بی‌طرفانه و با دقت بیان کنیم و از تعصب به نفع یا علیه کسی اجتناب کنیم.
 - اگر در میان نزدیکان یا دوستانمان اختلافی پیش آمد، به جای حمایت بی‌چون و چرا از یکی، به قضاوت عادلانه فکر کنیم.
 - اگر کسی از ما خواست در مورد دیگری نظر بدهیم، قبل از سخن گفتن از خود بپرسیم: آیا این سخن عادلانه و مبتنی بر حق است؟

سوزدهای سخن

خاطره شهید

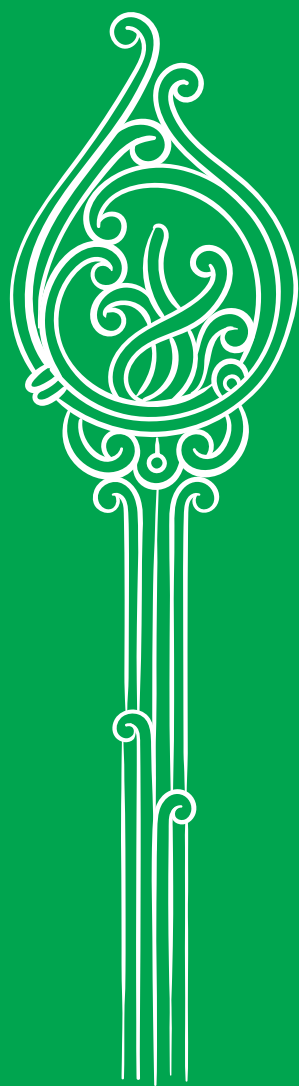
پویانمایی

یادگست صوتی

تبیین آیه

جزء نهم

به خوبی‌ها دعوت کن!

﴿خُذِ الْعَفْوَ وَأْمُرْ بِالْعُرْفِ وَأَعْرِضْ عَنِ الْجَاهِلِينَ﴾

سوره اعراف، آیه ۱۹۹

پیامبر! در برخورد با مردم از حقوق شخصیات
بگذر و به کارهای پسندیده دعوت کن و به نادانها
بی‌اعتنا باش.

سُورَةُ الْأَعْرَافِ

إِنَّ وَحْيَ اللَّهِ الَّذِي نَزَّلَ الْكِتَابَ ۖ وَهُوَ يَتَوَلَّى الصَّالِحِينَ
 ﴿١٩٦﴾ وَالَّذِينَ تَدْعُونَ مِنْ دُونِهِ لَا يَسْتَجِيبُونَ نَصَرَكُمْ
 وَلَا أَنْفُسَهُمْ يَنْصُرُونَ ﴿١٩٧﴾ وَإِنْ تَدْعُوهُمْ إِلَى الْهُدَى لَا يَسْمَعُوا
 وَتَرَاهُمْ يَنْظُرُونَ إِلَيْكَ وَهُمْ لَا يُبْصِرُونَ ﴿١٩٨﴾ خُذِ الْعَفْوَ
 وَأْمُرْ بِالْعُرْفِ وَأَعْرِضْ عَنِ الْجَاهِلِينَ ﴿١٩٩﴾ وَإِنَّمَا يَنْزَعُكَ
 مِنَ الشَّيْطَانِ نَزْعٌ فَاسْتَعِذْ بِاللَّهِ إِنَّهُ سَمِيعٌ عَلِيمٌ ﴿٢٠٠﴾ إِنَّ
 الَّذِينَ اتَّقَوْا إِذَا مَسَّهُمْ طَافٌ مِّنَ الشَّيْطَانِ تَذَكَّرُوا
 فَإِذَا هُمْ مُبْصِرُونَ ﴿٢٠١﴾ وَإِخْوَانُهُمْ يَمُدُّوهُمْ فِي الْغِيْثِ ثُمَّ
 لَا يَقْصِرُونَ ﴿٢٠٢﴾ وَإِذْ أَلَمْتَ أَنَّهُمْ كَايَةٌ قَالُوا لَوْلَا أَلْجَبَتِهَا
 قُلْ إِنَّمَا اتَّبَعْتُ مَا نُوحِيَ إِلَيَّ مِنْ رَبِّيَ هَذَا بَصَائِرُ مِنْ رَبِّكُمْ
 وَهُدًى وَرَحْمَةٌ لِّقَوْمٍ يُؤْمِنُونَ ﴿٢٠٣﴾ وَإِذَا قُرِئَ الْقُرْآنُ
 فَاسْتَمِعُوا لَهُ وَأَنْصِتُوا لَعَلَّكُمْ تُرْحَمُونَ ﴿٢٠٤﴾ وَادْكُرْ رَبَّكَ
 فِي نَفْسِكَ تَضَرَّعًا وَخِيفَةً وَدُونَ الْجَهْرِ مِنَ الْقَوْلِ بِالْغُدُوِّ
 وَالْآصَالِ وَلَا تَكُنْ مِنَ الْغَافِلِينَ ﴿٢٠٥﴾ إِنَّ الَّذِينَ عِنْدَ رَبِّكَ
 لَا يَسْتَكْبِرُونَ عَنْ عِبَادَتِهِ وَيُسَبِّحُونَهُ وَلَهُ يَسْجُدُونَ ﴿٢٠٦﴾

تلاوت آیه

مدرسه حفظ

سخنی با مربی

آیه امروز از مهم‌ترین آیات مربوط به حوزه سبک زندگی اجتماعی در اسلام است که اهمیت فرهنگ مدارا، عفو و گذشت، امر به معروف و لزوم بی‌اعتنایی به افراد نادان را یادآور می‌شود. گسترش فضایل اخلاقی، پیوند میان افراد را تقویت می‌کند و امنیت و آرامش مردم را افزایش می‌دهد و در یک کلام، پایه‌های بنیادین جامعه ولایی را مستحکم می‌سازد.

آیه درس می‌تواند برای تحقق راهبرد رهبری در «جذب حداکثری و دفع حداقلی» دست‌مایه عمل قرار گیرد. ایشان فرمودند: «جبهه انقلاب را گسترش دهید. یارگیری کنید؛ حذف نکنید!...» روشن است که گسترش فرهنگ مدارا و عفو و گذشت، به همراه دعوت به خوبی‌ها، از الزامات «جذب حداکثری» است، ضمن آن که بی‌اعتنایی به نادان و واکنش سخت نشان ندادن به افراد جاهل، «دفع حداقلی» را در جامعه رقم می‌زند.

از قرآن آموز انتظار می‌رود در پایان درس:

۱. با دستورات کلیدی قرآن در تعاملات اجتماعی آشنا شود
۲. تأثیر فرهنگ مدارا و گذشت را بر همبستگی اجتماعی درک کند.

۳. بر نقش خانواده در نشر ارزش‌های اخلاقی در جامعه آگاهی یابد.
۴. برخی الزامات جذب حداکثری و دفع حداقلی را بشناسد.

از توی کتاب‌های زبان بدن و مذاکره، هزار قاعده عجیب برای معاشرت‌هایش درآورده بود. می‌گفت جلوی آدم‌ها دست به سینه ننشین، چون خیال می‌کنند گاردت را بسته‌ای. می‌گفت موقع حرف زدن بینی‌ات را نخاران، چون فکر می‌کنند مثل پینوکیو دروغ می‌گویی. آن قدر در قانون‌های من درآوردی مذاکره و زبان بدن غرق شده بود که قاعده‌های ساده را فراموش کرده بود. مردی که از مکه ظهور کرد و صدایش را به تمام دنیا رساند، نه زبان بدن عجیب و غریبی داشت و نه کسی را با فنون مذاکره فریب می‌داد. قاعده‌هایش ساده بودند: از بدی‌های مردم بگذر، به خوبی‌ها دعوتشان کن و از آدم‌های خرده‌شیشه‌دار عبور کن!

مدارای پیامبرانه؛ راهی برای ساختن جامعه

زندگی، عرصه‌ای پر از تعاملات گوناگون است. گاهی با کسانی مواجه می‌شویم که رفتار یا گفتارشان به دور از ادب، عقلانیت یا انصاف است. ممکن است حرف‌هایی بزنند که دلگیرمان کند یا کارهایی کنند که خلاف شأن انسانی باشد. در چنین موقعیت‌هایی، چگونه باید رفتار کنیم؟ آیا مقابله به مثل کنیم یا با گذشت و مدارا، راهی به سوی اصلاح باز کنیم؟

خداوند در آیه‌ی ۱۹۹ سوره اعراف سه دستور مهم به پیامبر اکرم

ﷺ

ﷺ

می‌دهد:

﴿خُذِ الْعَفْوَ وَأْمُرْ بِالْعُرْفِ وَأَعْرِضْ عَنِ الْجَاهِلِينَ﴾

پیامبر! در برخورد با مردم از حقوق شخصی‌ات بگذر و به کارهای پسندیده دعوت کن و به نادان‌ها بی‌اعتنا باش هرکدام از این سه دستور، کلیدی برای تعاملات اجتماعی و فردی هستند:

■ گذشت از حقوق شخصی: در مواجهه با خطاها و رفتارهای ناشایست دیگران، بهترین راه، عفو و گذشت است. این گذشت، نه تنها آرامش روحی می‌آورد، بلکه فضای جامعه را نیز از تنش و دشمنی پاک می‌کند.

■ امر به معروف: گذشت به معنای بی‌تفاوتی نیست. در عین عفو، باید به ارزش‌های اخلاقی دعوت کنیم و دیگران را به کارهای پسندیده و معروف تشویق کنیم.

■ بی‌اعتنایی به جاهلان: گاهی بحث کردن یا مقابله با افراد نادان، فقط وقت و انرژی را هدر می‌دهد. بهترین کار، بی‌اعتنایی به رفتارها و حرف‌های جاهلانه است.

این آیه، الگویی کامل از رفتار پیامبرانه است. پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله در تمام زندگی خود، نمونه‌ی عینی این دستورات بود. گذشت او از آزارهای قریش، هدایت‌شان به سوی حق، و بی‌توجهی به جاهلان، به ساختن جامعه‌ای سالم و انسانی انجامید.

رهبر معظم انقلاب اسلامی در این باره می‌فرمایند: «عاقل‌ترین مردم کسی است که بیشتر از همه با دیگران مدارا کند... زیرا که مدارای در جامعه آرامش را، یک زندگی راحت را برای همه فراهم می‌کند. برخلاف آن کسانی که دنبال سختگیری با این و آن هستند. که سر هر چیزی سر هر نقطه‌ی

کوچکی سختگیری کردن، اذیت کردن بگو مگو کردن این درست نقطه‌ی مقابل مداراست.»^۱

دل‌ها را به هم نزدیک کنیم!

امروز، بیش از هر زمان دیگری، نیاز به این آموزه‌ی قرآنی احساس می‌شود. در دنیایی که پر از تنش‌های اجتماعی، سیاسی و شخصی است، تنها با عفو، امر به معروف و بی‌اعتنایی به جاهلان می‌توان مسیر سعادت را هموار کرد. این آیه، دعوتی است برای همه‌ی ما: با رفتار پیامبرانه، دل‌ها را به هم نزدیک‌تر کنیم و جامعه‌ای انسانی‌تر بسازیم.

۱. ترویج فرهنگ مدارا در جامعه

اگر در خیابان راننده‌ای با بی‌احتیاطی به ماشین شما برخورد کند، چه واکنشی نشان می‌دهید؟ آیا به جای عصبانی شدن و فریاد زدن، با آرامش با او صحبت می‌کنید و بدون بحث و درگیری، درباره خسارت وارده به توافق می‌رسید؟

مدارا به معنای رفتار توأم با احترام، صبر، درک و گذشت با دیگران است. این مفهوم شامل تحمل و پذیرش تفاوت‌ها، گوش دادن نظرات و احترام به عقاید دیگران است که باعث ایجاد فضایی مثبت و سازنده در روابط اجتماعی می‌شود. اگر فرهنگ مدارا در جامعه گسترش یابد و افراد با یکدیگر با احترام و محبت رفتار کنند و از خطاهای یکدیگر بگذرند، فضای جامعه همدل می‌شود و افراد احساس امنیت و آرامش بیشتری خواهند کرد.

به قول حافظ شیرازی رحمۃ اللہ علیہ :

آسایش دو گیتی تفسیر این دو حرف است

با دوستان مروت با دشمنان مدارا

البته این شعر، بیشتر مربوط به روابط اجتماعی در زندگی روزمره است، وگرنه با دشمن عنود و مستکبر که هیچ بنای سازش ندارد و دست از نیرنگ و خراب کاری بر نمی دارد، دستور قرآن همان «أَشِدَّاءَ عَلَى الْكُفَّارِ» است، نه سازش و مدارا!

۲. خانه زیبا می شود!

خانواده به عنوان نخستین نهاد اجتماعی، نقش بسیار مهمی در شکل گیری شخصیت افراد دارد. اگر والدین به فرزندان خود، فرهنگ عفو و گذشت، مدارا و احترام به دیگران را آموزش دهند، این ارزش ها، ضمن آن که خانواده را به یک محیط گرم و دلپذیر تبدیل می کند، در آینده نه چندان دور، به جامعه نیز منتقل می شود.

برای مثال اگر فرزند شما با سهل انگاری، وسیله ای را در خانه خراب کند، به جای سرزنش و تنبیه، با آرامش و سعه صدر، او را ببخشید. این عمل، به فرزند شما یاد می دهد که همه انسان ها ممکن است اشتباه کنند و مهم آن است که از آنها درس بگیرند.

خانواده ای که بر پایه مدارا و محبت بنا شده و فرهنگ مهربانی و گذشت، دعوت به خوبی ها و بی اعتنایی به ندانم کاری ها در آن رواج دارد، به یک گلستان زیبا تبدیل می شود که در آن عشق و همدلی جریان دارد و روشن است که خانه زیبا، جامعه را زیبا و دلنشین می سازد.

۳. جذب حداکثری، دفع حداقلی

یکی از الزامات جذب حداکثری و دفع حداقلی، توجه به فضایل اخلاقی

است. همان‌گونه که پیامبر اکرم صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ و ائمه اطهار عَلَيْهِمُ السَّلَام با اخلاق پسندیده، دل‌ها را به اسلام جذب می‌کردند. آیات قرآن و به‌ویژه آیه محوری درس، اخلاق نیکو را از مهم‌ترین عوامل جذب حداکثری دانسته و تأکید دارند که با تندخویی، کینه‌ورزی و خشونت امکان جذب افراد وجود ندارد.^۱

وقتی با دیگران با احترام و محبت رفتار می‌کنیم و از اشتباهات آنها می‌گذریم، این رفتار کریمانه و توأم با مدارا، آنها را به فضایل اخلاقی سوق می‌دهد. برای مثال، اگر در یک مهمانی خانوادگی، یکی از افراد، شما را با سخنی ناراحت کرده است، اگر شما با او با مهربانی و گذشت رفتار کنید و به جای کینه و انتقام، او را ببخشید، این رفتار نه تنها موجب بهبود رابطه شما می‌شود، بلکه دیگران را نیز به چنین رفتارهایی ترغیب می‌کند.

از این رو باید گفت عفو و گذشت و نادیده گرفتن اشتباهات دیگران و عدم سخت‌گیری در مورد افرادی که گرفتار خطا و نادانی شده‌اند، از عوامل جذب حداکثری است. البته حساب کسانی که از سر عناد و یا آگاهی، به دشمنی با اسلام برمی‌خیزند یا حاضر به کوتاه آمدن از مواضع نادرست خود نیستند، از این افراد جداست.

از امام صادق عَلَيْهِ السَّلَام روایت است که فرمود: «كُونُوا دُعَاةً لِلنَّاسِ بِغَيْرِ أَلْسِنَتِكُمْ»^۲ با چیزی غیر از زبان‌تان - یعنی با رفتار - مردم را به خوبی‌ها دعوت کنید.

جمع‌بندی

- گذشت، دعوت به خوبی‌ها و بی‌اعتنایی به نادان، سه دستور کلیدی قرآن برای تعاملات اجتماعی است.
- عفو و گذشت، جامعه را از کینه و دشمنی پاک می‌کند و به فرد، آرامش روحی می‌دهد.

۱. برای نمونه، آیه ۱۵۹ سوره آل عمران را ببینید.

۲. کلینی، الکافی، ج ۲، ص ۷۸.

۳. علاوه بر عفو و گذشت، باید دیگران را به کارهای پسندیده و معروف نیز تشویق کنیم.

۴. بی‌اعتنایی به نادان، جامعه را از تنش و درگیری دور می‌دارد.

۵. برای داشتن جامعه‌ای متحد و پیوسته، باید فرهنگ مدارا و مهربانی را نشر دهیم.

۶. فرهنگ مدارا، عفو و گذشت و دعوت به خوبی‌ها را باید از خانواده آغاز کرد.

۷. گسترش فضایل اخلاقی از الزامات جذب حداکثری و دفع حداقلی است.

پرسش‌های درس

۱. سه دستور کلیدی قرآن برای بهبود تعاملات اجتماعی را نام ببرید.
۲. گسترش فرهنگ مدارا در جامعه، چه تأثیری بر همبستگی اجتماعی دارد؟
۳. از نظر رهبر معظم انقلاب، عاقل‌ترین مردم چه کسی است و چرا؟
۴. خانواده چه نقشی در ترویج فرهنگ عفو و گذشت در جامعه دارد؟
۵. از نظر قرآن، یکی از مهم‌ترین عوامل جذب حداکثری چیست؟

۱. خداوند در این آیه از ما خواسته است که: خطاهای دیگران را ببخشیم، به کارهای پسندیده دعوت کنیم و از افراد نادان روی گردان باشیم.

۲. برای عمل به این آیه در زندگی می‌توانیم:

- همین‌الآن حداقل یک نفر که ما را ناراحت کرده است، ببخشیم. از دوستی که غیبتان کرده یا ...

- در جمع‌های خانوادگی یا دوستانه، رفتارهای مورد پسند عرف و شرع مثل احترام به بزرگ‌ترها و کمک به نیازمندان را ترویج دهیم.
- اگر با فردی جاهل یا بی‌ادب مواجه شدیم، به جای مشاجره یا مقابله، با آرامش از او فاصله بگیریم.

سوژه‌های سخن

خاطره شهید

پویانمایی

پادکست صوتی

تبیین آیه